

3. Орлов В.М. Основи управління в галузі зв'язку / В.М. Орлов. – Одеса : Видавничий центр УДАЗ, 1999. – 205 с.
4. «A.T. Kearney». Офіційна сторінка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.atkearney.com>
5. Річний звіт про роботу НКРЗІ за 2013 рік. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. – К., 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.joomag.com/magazine/Річний-звіт-про-роботу-НКРЗІ-за-2013-рік-mar-2014/0612852001395848380?page=7>
6. Статистичний бюлетень. Стан і розвиток зв'язку в Україні за 2013 рік. Держкомстат України. Київ 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2014/bl/03/bl_zv_13.zip
7. IKS-Consulting [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iks-consulting.com.ua/>
8. Статистичний бюлетень. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України. Держкомстат України. Київ 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ8_u.htm

References

1. Afanasyev, V.V. (2003), «Business model development of mobile networks», *Mobilnyye sistemy*, no. 10, pp. 35-42.
2. Andrianov, V.I. and Sokolov, A.V. (2010), *Sotovyeye, peydzhingovyye i sputnikovyye sredstva svyazi* [Cellular, paging and satellite communications], SPb., Russia, 160 p.
3. Orlov, V.M. (1999), *Osnovy upravlinnia v haluzi zviazku* [Fundamentals of the communications sector], Vydavnychiy tsentr UDAZ, Odessa, Ukraine, 205 p.
4. «A.T. Kearney», available at: <http://atkearney.com> (access date November 14, 2014)
5. National Commission for State Regulation of Communications and Information (2014), Annual report of the NCSRC for 2013, available at: <http://joomag.com/magazine/Річний-звіт-про-роботу-НКРЗІ-за-2013-рік-mar-2014/0612852001395848380?page=7>
6. State Statistics Service of Ukraine (2014), Status and development of communication in Ukraine by 2013. Statistical Bulletin, available at: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2014/bl/03/bl_zv_13.zip
7. «IKS-Consulting», available at: <http://iks-consulting.com.ua/> (access date November 20, 2014)
8. State Statistics Service of Ukraine (2013), The use of Information and Communication Technologies in the Ukraine. Statistical Bulletin, available at: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ8_u.htm

УДК 330.3:664.1 (477)

Данилишин М.С.,
аспірант*

Національний Науковий Центр "Інститут аграрної економіки"

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУРЯКОЦУКРОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

Danylyshyn M.S.,
graduate student

National Scientific Centre «Institute of Agrarian Economy»

STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE SUGAR BEET PRODUCTION IN UKRAINE

Постановка проблеми. Бурякоцукровий підкомплекс є однією з найважливіших стратегічних галузей агропромислового комплексу країни, а одне з провідних місць в системі ринків належить ринку цукру як з точки зору забезпечення внутрішніх потреб, так і використання експортного потенціалу. Сучасний стан цієї галузі характеризується структурною незбалансованістю, диспаритетом цін, старінням матеріально-технічної бази, втратою ринків збуту українського цукру. Відтворення ефективного розвитку бурякоцукрової галузі в Україні та забезпечення кон'юнктурності в ринкових умовах потребує чіткої державної політики, зменшення витрат на виробництво, вжиття заходів з активізації торговельно-економічних зв'язків, пошуку нових ринків збуту вітчизняного цукру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема становлення функціонування та розвитку бурякоцукрової галузі присвячені наукові праці багатьох вчених-економістів. До найбільш відомих належать наукові праці П. Гайдуцького, О. Зайця, М. Маліка, Г. Калетника, М. Коденської,

* Науковий керівник: Саблук В.П. – кандидат економічних наук

П. Саблука, О. Шпичака, М. Ярчука та багато інших. Однак, будь-яка теорія потребує подальшого удосконалення з точки зору адаптації до нового економічного середовища та практичних вирішень конкретних проблем в галузі.

Постановка завдання. Мета статті - дослідження стану ринку цукру України за останні роки, аналіз конкурентоспроможності вітчизняної бурякоцукрової галузі та шляхи її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бурякоцукрове виробництво є однією із стратегічних галузей агропромислового комплексу України, що підтримує національну продовольчу безпеку країни та є джерелом фінансових надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Україна на початку 90-х років за обсягами виробництва цукрових буряків та цукру займала лідируючі позиції. Бурякоцукровий комплекс України мав у своєму складі 192 цукрових заводів та забезпечував більше 1,5 млн. робочих місць. Україна займала провідне місце у світі за площами посіву цукрових буряків (понад 1,6 млн. гектарів) та виробництвом бурякового цукру (понад 5 млн. тонн) [3].

По виробничому потенціалу Україна відноситься до числа найбільших виробників бурякового цукру в світі. На сьогодні при сприятливих умовах цукрова промисловість України спроможна виробляти 28 млн. тонн цукрових буряків і 3,5 млн. тонн цукру в рік, що дасть можливість повністю забезпечити внутрішні потреби держави та створити значний експортний потенціал [8].

Несприятлива кон'юнктура внутрішнього ринку цукру призвела до зменшення посівних площ цукрових буряків, зниження виробництва цукру, зменшення кількості робочих місць та соціальної напруги в регіонах [7].

За даними НАЦУ «Укрцукор», в Україні у 2014 році працювало 48 цукрових заводів. Станом на 11 грудня 2014 року підприємствами бурякоцукрової галузі перероблено 13,6 тис. тонн буряків. Це дало змогу виробити 1941 тис. тонн білого цукру за потреби внутрішнього ринку 1811 тис. тонн. Вже сьогодні надлишок внутрішнього ринку з урахуванням перехідних запасів становить щонайменше 100 тис. тонн.

Через дефіцит обігових коштів, відсутність пільгового кредитування, застосування давальницьких схем переробки цукрових буряків та відсутність експорту реалізація цукру виробниками здійснювалась за цінами значно нижче витрат на його виробництво. При цьому збитки виробників від реалізації цукру на внутрішньому ринку за останні роки перевищували 1 млрд. грн [9].

В Україні існує тенденція до зростання середньої врожайності цукрових буряків, про що свідчать показники виробництва цукру за останні 3 роки. Циклічність та нестабільність виробництва власного бурякового цукру призводить до того, що в ці періоди ціни на цукор на внутрішньому ринку значно зростають, що стимулює виробників збільшувати площі посівів цукрових буряків. У кінцевому результаті виробництво цукру знову збільшується, а через відсутність зовнішніх ринків та перевищення пропозиції над попитом на цей продукт на внутрішньому ринку ціни знову падають до критично низького рівня. Такі цикли у бурякоцукровій галузі України спостерігається вже понад 10 років.

Таблиця 1

Посівні площі, урожайність, валовий збір цукрових буряків та виробництво цукру в Україні

Рік	Посівні площі		Валовий збір ц/б		Урожайність		Виробництво цукру	
	тис. га	% до 1990-1995	т/га	% до 1990-1995	ц/га	% до 1990-1995	тис. тонн	% до 1990-1995
1990-1995	1495	-	31236	-	208	-	3535	-
1996-2000	961	64	16671	53	172	83	1959	55
2001	843	56	15574	50	183	88	1650	47
2002	765	51	14376	46	188	90	1416	40
2003	668	45	14081	45	199	96	1454	41
2004	697	47	16502	52	236	113	1788	51
2005	623	42	15617	50	250	120	1895	54
2006	788	53	22421	72	285	137	2595	73
2007	577	39	16977	54	294	141	1859	53
2008	377	25	13437	43	356	171	1573	44
2009	320	21	10021	32	314	150	1267	36
2010	492	33	13691	44	278	133	1546	44
2011	516	34	18740	60	363	174	2331	66
2012	449	30	18293	59	407	196	2226	63
2013	270	18	9224	29	397	191	1212,1	34

Джерело: матеріали НАЦУ «Укрцукор»

За нормами діючого законодавства Аграрний фонд визначено державним регулятором щодо об'єктів державного цінового регулювання, зокрема і цукру білого бурякового. Проте Аграрний фонд в

останні роки не здійснював закупівлю цукру білого бурякового у період його виробництва за нормами і в обсягах, як це передбачено діючим законодавством. З метою забезпечення продовольчої безпеки, Аграрний фонд формує державний інтервенційний фонд, який стосовно цукру не може бути меншим, ніж 20 відсотків обсягів їх річного внутрішнього споживання за попередній маркетинговий період. Останній раз Аграрний фонд здійснював закупівлю цукру білого бурякового у 2011 році, коли в Україні почав дорозростати цукор, влада прийняла рішення закупити майже 100 тисяч тонн цього продукту, але по значно вищій ціні, ніж ринкова ціна.

Невиконання законів України “Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру” та “Про державну підтримку сільського господарства України” посилюють кризові явища у цукровій галузі та створюють особливу загрозу її подальшого існування [1].

Механізм регулювання ринку цукру потребує змін та удосконалення. Комплекс дій за допомогою спільних зусиль на державному, галузевому та корпоративному рівні допоможе якщо не зупинити, то значно зменшити амплітуду коливань цін на цукор.

Позитивним є те, що за останні роки в цукровій галузі України сформувалась група вертикально інтегрованих холдингових компаній, які переробляють близько 70-80% вирощених цукрових буряків. У 2013 році агрохолдинги виробили 83,7 % цукру до загального його виробництва (табл. 2).

Таблиця 2

Показники роботи цукрових компаній в Україні

Назва цукровиробника	Кількість цукрових заводів				Вироблено цукру, тис. тонн			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ТОВ “Астарта-Київ”	5	7	7	7	198	370,9	429,9	305,3
Група компаній “Укррос”/ ТОВ “Укрлендфармінг”*	6	2	2	-	116,4	186,7	207,7	-
ТОВ “Група Агропродінвест”	2	2	2	2	120,4	189,3	162,3	160,2
ТОВ “Кернел Трейд”	-	4	3	-	-	161,7	119,4	-
Група компаній “Мрія-центр”	7	7	7	3	91,3	157,6	167,4	80,8
ТОВ “Панда”	3	3	3	1	50,3	90,9	100,9	42,3
ТОВ “Подільський цукроварні”	3	3	3	3	41,7	74,6	69,4	47,7
ТзОВ “Радехівський цукор”	1	1	1	2	78,8	111,9	134,9	182,5
ТОВ “Галс-ЛТД”	2	2	2	2	32,8	43,7	44,7	40,9
Агрофірма “Світанок”	2	2	2	2	45,2	81,6	68,4	75,1
ВАТ “Теофіпольський ц/з”	1	1	1	1	52,5	76,9	66,5	34,6
Інші**	2				132,7	-	-	45,45
Всього інтегровані компанії:	34	34	33	24	960,1	1545,8	1571	1015
%	46,6	44,1	52,3	63	62,1	66,3	70,6	83,7
Заводи не інтегровані в компанії	39	43	30	14	586,1	785,15	654,9	197,23
Всього по Україні	73	77	63	38	1546	2331	2226	1212

* Компанія, яка трансформувалась з однієї в іншу.

**Компанії, які на даний момент припинили своє існування.

Джерело: дані НАЦУ “Укрцукор”

Частка виробництва бурякового цукру в Україні найбільшими цукровими компаніями з року в рік збільшується, а малопотужні заводи через недостатню кількість фінансування та велику конкуренцію на ринку змушені закритись. Така тенденція зберігається і на даний час.

У структурі витрат на виробництво цукру найбільшу питому вагу займають витрати на сировину, матеріали, а також на енергоресурси. Вони є основними складовими при формуванні собівартості продукції, що виробляється (табл. 3).

Таблиця 3

Залежність собівартості цукру від собівартості цукрових буряків

Урожайність, ц/га	300	350	400	450	500	550	600
Витрати на виробництво 1 тонни цукрових буряків, \$	50	43	37	33	30	27	25
Коефіцієнт цукрової галузі	14,6						
Витрати на виробництво 1 тонни цукру, \$/грн.	730/ 9490	628/ 8164	540/ 7020	482/ 6266	438/ 5694	394/ 5122	365/ 4745

Вихідні дані: витрати на виробництво 1га цукрових буряків по технологічній карті складають 1500\$ або 19500 грн./га

Джерело: дані НАЦУ “Укрцукор”

В останні роки собівартість цукрових буряків стрімко зростала через значне збільшення цін на енергоресурси та матеріальні ресурси, а також техніку для вирощування, збирання, транспортування та переробки солодких коренеплодів.

Необхідно звернути значну увагу на те, що ціна на цукровий буряк в Україні протягом останніх років знаходяться на значно вищому рівні в порівнянні з країнами-членами ЄС та Митного Союзу. Така ситуація негативно впливає на ситуацію у бурякоцукровому комплексі (рис. 1).

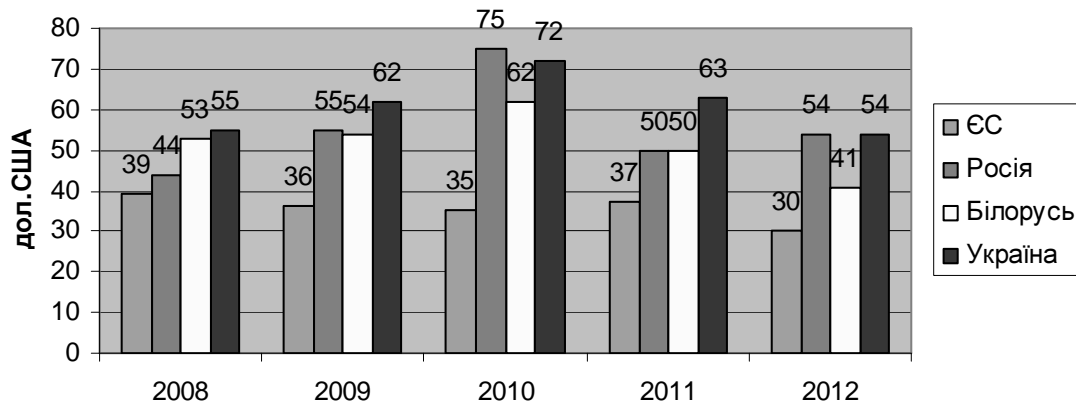

Рис. 1. Динаміка середніх цін на цукрові буряки у 2008-2012 рр. по країнах

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів НАЦУ «Укрцукор»

Заходи щодо зниження собівартості цукрових буряків мають базуватися на підвищенні техніко-технологічних показників виробництва сировини шляхом впровадження сучасної агрокультури вирощування, покращення урожайності коренів, застосування прогресивних енерго- і ресурсозберігаючих технологій [6].

Низька собівартість є запорукою конкурентоспроможності цукру на внутрішньому та зовнішніх ринках. При цьому важливе значення відіграє удосконалення та модернізація матеріально-технічної бази, збільшення урожайності та валового збору цукрових буряків. Вектор усіх організаційно-технологічних і економічних заходів має бути спрямований на збільшення урожайності цукрових буряків. Підвищивши майже у 2 рази урожайність цукрових буряків, можна забезпечити їх рентабельне виробництво (табл. 4). Для підвищення рівня урожайності виробництва цукрових буряків необхідно впроваджувати передові технології вирощування, використовувати сучасну техніку та засоби захисту коренеплодів.

Таблиця 4

Залежність собівартості цукрових буряків від урожайності

Затрати на 1 га, \$	1500	1500	1500	1500	1500
Урожайність, тонн	30	35	40	45	50
Витрати на виробництво 1 тонни цукрових буряків, \$/грн.	50/650	43/559	37/481	33/429	30/390

Вихідні дані: витрати на виробництво 1га цукрових буряків по технологічній карті складають 1500\$ або 19500 грн./га
Джерело: дані НАЦУ «Укрцукор»

У цукровій галузі України існує тенденція старіння та зношеності технічних засобів виробництва на підприємствах, що призводить до недотримання виконання технологічних операцій у виробничому процесі, а також до великих потреб в енергоресурсах [4] (табл. 5).

Таблиця 5

Залежність вартості переробки цукрових буряків від потужності заводу та вартості газу

Вартість газу, \$/тис.м ³	400	400	400	450	450	450	550	550	550
Потужність, тис. тонн переробки ц/б за добу	1,5	3,0	6,0	1,5	3,0	6,0	1,5	3,0	6,0
Витрати на переробку 1 тонни цукрових буряків, \$/грн	56/728	41/533	34/442	59/767	44/572	36/468	72/936	54/702	44/572

Джерело: дані НАЦУ «Укрцукор»

З таблиці 5 можна зробити висновок, що без суттєвого технічного переоснащення цукрових заводів, без їх модернізації не варто розраховувати на економічну ефективність у вітчизняній бурякоцукровій галузі.

Проблему малопотужного виробництва країни Європейського Союзу подолали ще 10 років тому шляхом реконструкції та модернізації діючих підприємств, збільшуючи їхню потужність, а також будівництва великих підприємств. Як наслідок, у Великобританії кількість цукрових заводів за 15 років скоротилась з 15 до 4 із середньою потужністю 8 тис. тонн, що дозволяє виробляти близько 1 млн. тонн цукру. А у Франції - найбільшого виробника бурякового в ЄС (більше 4 млн. тонн), працює лише 25 підприємств, середня потужність яких складає 11 тис. тонн.

Ситуація у бурякоцукровій галузі України потребує негайних спільних дій за участю органів державної влади та виробників цукру для вироблення чіткої спільної стратегії поведінки всіх гравців на ринку цукру.

Для подолання кризових явищ в бурякоцукровій галузі України необхідно, об'єднавши зусилля на державному, галузевому та корпоративному рівні, забезпечити комплекс функціональних, структурних, інвестиційних, енергетичних та сировинних змін, а саме:

- включити програму розвитку бурякоцукрової галузі до складу аграрного комплексу у програмі «Стратегії реформ-2020», зокрема передбачити конкретні обсяги виробництва цукрових буряків та цукру;

- забезпечити відповідну якість цукру до міжнародних технічних, санітарних та фітосанітарних норм;

- створити ефективні технології вирощування та переробки цукрових буряків;

- запровадити технології виробництва біоетанолу; сучасного енергоощадного обладнання та автоматизованої системи управління процесом цукроваріння;

- створити Асоціацію експортерів цукру;

- відновити членства в Міжнародній організації цукру та активізувати комерційну дипломатію на цільових закордонних ринках;

- залучити інвестиції у модернізацію техніко-технологічної бази галузі, розвиток інфраструктури логістики та експорту;

- забезпечити закупівлю Аграрним фондом цукру білого квоти «А» у його виробників для формування державного інтервенційного фонду у обсягах, передбачених законодавством;

- підготовка висококваліфікованих кадрів.

Висновки з даного дослідження. На даний час основними проблемами розвитку бурякоцукрового виробництва в Україні є відсутність чіткого законодавства та правових основ організації виробництва та регулювання ринку цукру, висока собівартість цукру, скорочення матеріально-технічного забезпечення бурякозасаджених господарств і цукрових заводів. Відродження бурякоцукрового комплексу в Україні має велике економічне та соціальне значення для країни і можливе тільки за умови здійснення відповідних організаційно-економічних і технічних заходів. Доведено, що важливими передумовами успішного розвитку й удосконалення структури бурякоцукрового виробництва, його адаптації до ринкових умов є розробка та впровадження законодавчої бази. Визначено причини кризових явищ, основна з яких є не збалансоване виробництво через не достатнє регулювання внутрішнього ринку. Обґрунтовано необхідність проведення реструктуризації та модернізації цукрових заводів для зменшення витрат на виробництво; підвищення її конкурентоспроможності на основі поліпшення технології вирощування буряків, підвищення їх урожайності та цукристості; здійснення технічного переоснащення цукрових заводів та впровадження енергозберігаючих технологій. Визначено, що через зниження собівартості цукрових буряків знизиться собівартість цукру, завдяки чому, українські цукровиробники зможуть збільшити обсяг експорту продукції бурякоцукрового виробництва.

Література

1. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру" (щодо виробництва та поставки цукру на внутрішній ринок) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46680

2. Постанова КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/290-2012-п>

3. Данькевич О.Г. Перспективи бурякоцукрового виробництва в Україні // Збірник наукових праць НУХТ. Економіка. – 2007. – № 23. – С. 13-16.

4. Коденська М.Ю. Оцінка діяльності та перспективи розвитку цукробурякового виробництва України [Електронний ресурс] / М.Ю. Коденська, А.В. Доронін. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/Agroin/2010_7-9/DORONIN.pdf

5. Оперативно-статистичні матеріали цукровиків України «Бурякоцукровий комплекс України». – К. : «Цукор України», 2014. – 220 с.

6. Ходаковська З.М. Основні аспекти реконструкції цукрових заводів України / З.М. Ходаковська // Цукор України. – 2003. – № 4-5. – С. 5-8

7. Шляхи деверсифікації цукробурякового виробництва / Сичевський М.П., Хомічак Л.М., Олійнічук С.Т., Ярчук М.М., Калініченко М.Ф. // Цукор України. – 2013. – № 4(88). – С. 9-15.

8. Ярчук М.М. Стан та проблеми цукрової галузі України / Ярчук М.М. // Цукор України. – 2007. – № 1. – С. 3-5.

9. Ярчук М.М. Виробництво цукру в Україні у 2012 році та прогноз на 2013 рік / Ярчук М.М. // Цукор України. – 2013. – № 3. – С. 2-4.

References

1. "Draft Law on Amending the Law of Ukraine "On state regulation of production and sale of sugar" (concerning the production and supply of sugar to the domestic market)", available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46680
2. Resolution of Cabinet Minister of Ukraine, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/290-2012-n>
3. Dankevych, O.H. (2007), "Prospects of sugar-beet production in Ukraine", *Zbirnyk naukovykh prac NUHT. Economica*, no. 23, pp. 13-16.
4. Kodenska, M.Yu., Doronin, A.V. (2010), "Estimation of activity and prospects for development of sugar-beet production of Ukraine", available at: http://nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/Agroin/2010_79/DORONIN.pdf.
5. Operational and statistical material of Sugar Producers of Ukraine «Sugar-beet complex of Ukraine» (2014), «Cukor Ukraine», Kyiv, Ukraine, 220 pp.
6. Khodakivska, Z.M. (2003), "Main aspects of reconstruction of sugar plants of Ukraine", *Cukor Ukraine*, no. 4-5, pp. 5-8.
7. Sychevskiy, M.P., Homichak, L.M., Oliinichuk, S.T., Yarchuk, M.M., Kalinichenko, M.F. (2013), "Ways of deversyfication of sugarbeet production", *Cukor Ukraine*, no. 4(88), pp. 9-15.
8. Yarchuk, M.M. (2007), "The state and problems of sugar industry of Ukraine", *Cukor Ukraine*, no. 1, pp. 3-5.
9. Yarchuk, M.M. (2013), "Sugar production in Ukraine in 2012 and forecast for 2013", *Cukor Ukraine*, no. 3, pp. 2-4.

УДК 339.97

Шкіль Н.Г.,
здобувач*

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

МОДЕЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ БІЗНЕС – ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Shkil N.H.

candidate for a degree

V.N. Karazin Kharkiv National University

MODELLING OF INTERNATIONAL BUSINESS PROCESSES IN UKRAINE

Постановка проблеми. Глобальна фінансова криза нівелювала всі класичні підходи та інструменти, тим самим примушуючи всіх учасників міжнародних економічних відносин створювати та впроваджувати нові моделі цивілізаційного розвитку. Міжнародний бізнес не є винятком, оскільки охоплює широкий спектр напрямів діяльності та форм забезпечення їх реалізації. Виходячи з цього, рекомпозиція бізнес-системи набуває ознак комплексності та взаємозалежності, стаючи ядром, яке визначає конкурентні позиції країни на світовому ринку, її економічні та технологічні пріоритети.

Особливо актуальним дане питання постає для України, яка є досить молодою державою, але виступає за право визнання себе як рівноправного члена глобальної бізнес – спільноти. В умовах перманентної глобальної кризовості ключовим фактором виступає побудова якісно нової економічної моделі, яка б могла усунути диспропорції національного економічного розвитку, урівноважити регулюючі механізми міжнародного бізнесу, усунути дисбаланси в сфері зовнішньоекономічної діяльності та посилити міжнародні конкурентні позиції на глобальному ринку.

На сьогоднішній день дуже актуальним є формування раціональної бізнес – моделі для нашої держави із визначенням факторів, які впливають на інтенсифікацію міжнародних бізнес – процесів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам теорії та практики становлення та розвитку міжнародного бізнесу присвячували велику кількість робіт такі зарубіжні вчені, економісти та маркетологи, як Ч. Гіл [1], П. Друкер [3], Д. Майер [5], котрі розглядають переважно бізнес у безпосередньому зв'язку з конкуренцією на глобальному ринку, російські вчені В.В. Поляков [6], Р.К. Щенін [6]. Серед вітчизняних дослідників можна назвати таких, як А.М. Поручник [8], Л.Л. Антонюк [8], які розглядали питання міжнародної конкурентоспроможності в умовах глобалізації економічного розвитку та стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації, І.М. Школа [9], С.В. Мочерний [7], що досліджували загальні аспекти міжнародного бізнесу, Л.А. Глухова [2], яка

* Науковий керівник: Сідоров В.І. – к.е.н., професор